

VERKIEZINGSPROGRAMMA 2023-2027
SP GELDERLAND

VOOR EEN
100 PROCENT
SOCIAAL
GELDERLAND

SP.

Inleiding

Politiek is keuzes maken en de provinciale politiek maakt keer op keer de verkeerde keuzes. Telkens kiest een meerderheid ervoor om zoveel mogelijk aan de markt over te laten. En daardoor zitten we nu in de ellende: heel veel mensen kunnen hun energierekening niet betalen, kunnen geen betaalbare woning vinden en het openbaar vervoer wordt steeds verder uitgekleeft. De SP doet dat anders en maakt keuzes waarin niet de winsten van bedrijven maar de mensen centraal staan. Een paar voorbeelden:

Wij waren tegen de uitverkoop van energiebedrijven en willen deze verkeerde keuze recht zetten door deze nu weer van ons allemaal te maken. Zo zorgen we voor betaalbare en duurzame energie en voorkomen we dat bedrijven megawinsten maken ten koste van ons allemaal. Omdat energie geen luxe is maar een basisbehoefte.

Wij waren tegen de sloop van de volkshuisvesting en maakten plannen voor het bouwen van duizenden extra sociale huurwoningen. Om de grote tekorten van nu aan te pakken moeten er in Gelderland in korte tijd alsnog flink wat woningen bijgebouwd worden. Dat moeten geen dure koopwoningen maar voor iedereen betaalbare huurwoningen zijn. En als de markt daarin niet voorziet, moet de provincie het maar zelf doen. Omdat iedereen recht heeft op een betaalbare woning.

Wij waren tegen het uitkleden van het openbaar vervoer en maakten plannen voor grote verbeteringen zoals het dubbelspoor dat gaat zorgen voor een veel betere verbinding van en naar de Achterhoek. Wij kiezen ook nu voor goed openbaar vervoer en willen dat gratis maken. Zo kunnen ook mensen voor wie veel ander vervoer onbetaalbaar is geworden reizen.

De SP maakt dus andere keuzes. In dit verkiezingsprogramma laten we zien welke keuzes we maken bij een aantal voor de provincie belangrijke onderwerpen. Wij strijden voor een sociale wereld en een 100 procent sociaal Gelderland. Wij doen dat samen met de mensen in Gelderland, de SP-afdelingen en onze vertegenwoordigers in de Eerste en Tweede Kamer. Mist u toch iets, vraag het ons dan. En bij alle onderwerpen die er niet in staan - of in de toekomst nog voorbijkomen - kunt u ervan op aan dat wij keuzes maken die een socialer Gelderland dichterbij brengen. Een Gelderland waarin niet de markten en de bedrijven maar de mensen centraal staan.

1. WONEN

Een dak boven je hoofd is een grondrecht, dit geldt voor iedereen. De SP wil voldoende echt betaalbare en kwalitatief goede woningen. We willen dat starters op de woningmarkt een eerlijke kans krijgen en dat woningcorporaties vaart maken met verduurzaming.

Nederland zit in een wooncrisis en dat is voor Gelderland niet anders: er is woningnood, een groot tekort aan betaalbare sociale huurwoningen en prijzen van koopwoningen zijn voor starters onbetaalbaar. En het tekort aan betaalbare woningen wordt alleen maar groter. De wachttijd voor een sociale huurwoning is schrikbarend lang, de huurprijzen rijzen de pan uit, net als het achterstallig onderhoud en het energiezuinig maken van huurwoningen laat te wensen over.

Eigenaren van een koopwoning zijn vaak beter af. Een hypotheek is veelal financieel aantrekkelijker dan huren. Helaas is het voor heel veel mensen bijna onmogelijk om een huis te kopen.

Een koopwoning is om in te wonen en niet om mee te speculeren. En dat laatste, speculeren, wordt volop gedaan. Onze schaarse woningvoorraad wordt verpatst aan de markt; aan de pandjesbazen, de huisjesmelkers en beleggers, die de leefbaarheid onder druk zetten en starters een poot uit draaien. En het kan allemaal, want de koopsector is 'vrij'. De tweedeling is merkbaar en zichtbaar. De woningmarkt zit op slot.

Er zal de komende periode dus extra gebouwd moeten worden in zowel de betaalbare sociale huursector als in het segment goedkope koop. Maar het gaat niet alleen om bouwen, we moeten er ook voor zorgen dat bestaande bouw goed gebruikt wordt. De afbraak van de volkshuisvesting moet stoppen en voor vastgoedeigenaren die over de rug van anderen alleen maar rijker worden zou geen plaats moeten zijn. We gaan een zelfbewoningsplicht invoeren.

1.1. DE PROVINCIE MOET ZELF GAAN BOUWEN

De provincie Gelderland moet in tenminste tien verschillende gemeenten zelf woningbouwprojecten starten. Hierbij denkt de SP aan de vele leegstaande kantoorgebouwen die relatief eenvoudig en in korte tijd om te bouwen zijn tot volwaardige woningen. De beste garantie dat dit goedkope extra woningen oplevert, is door dit in eigen hand te houden in plaats van dit aan commerciële projectontwikkelaars over te laten.

Het enige wat de provincie de afgelopen jaren heeft gedaan is gemeenschapsgeld geven aan vastgoedbazen, die in ruil hiervoor iets sneller aan de slag zijn gegaan met het bouwen van dure woningen. Hier hebben mensen niets aan en het verergert zelfs de wooncrisis.

De SP stelt voor om een groot deel van het geld uit het zogenaamde ‘actieplan wonen’ te gebruiken voor het zelf ontwikkelen van goedkope woningen. En te stoppen met de heilloze weg van het stimuleren, faciliteren en fêteren van de woningmarkt.

1.2. VEEL MEER WONINGEN, EN ECHT BETAALBAAR

De SP wil dat er extra woningen gebouwd worden, maar dan niet dure huur-of koopwoningen die nu een groot deel uitmaken van de plannen. In de huidige plannen van de provincie Gelderland wordt gesproken van 100.000 extra woningen tot en met 2030, waarvan maar 28.000 ‘sociale huurwoningen’¹ en in totaal 60.000 onder de grens van ‘betaalbaar’². De landelijk afgesproken verdeling is 30 procent boven betaalbaar, 40 procent betaalbaar en 30 procent sociale huur.

De SP zit niet te wachten op meer onbetaalbare woningen en wil een inhaalslag voor sociale huurwoningen en daarbinnen ook goedkope huurwoningen. Wij willen daarom dat de komende jaren niet 30 maar 50 procent van alle woningen sociale huur is. De andere 50 procent is een mix van ‘betaalbare’ koop- en huurwoningen. Pas nadat de grote tekorten zijn ingelopen en iedereen weer makkelijk een woning vindt waarvan de maandlasten niet te hoog zijn, is er weer ruimte om in het topsegment (boven 1.000 euro huur en 355.000 koop) te gaan bouwen.

In cijfers wil de SP de volgende verdeling: 50 procent sociale huur (tot 763 euro) waarvan ten minste een kwart goedkope huur (onder 442 euro), 12,5 procent ‘betaalbare’ huur (tot 1.000 euro), 12,5 procent goedkope koopwoningen (tot 220.000 euro) en 25 procent betaalbare koop (onder 355.000 euro). Waar bouwers, woningcorporaties en gemeenten er onvoldoende in slagen deze sociale inhaalslag te maken, wil de SP een deel van het vermogen van de provincie verkregen van de verkoop van NUON in meer sociale huurwoningen investeren. Dit door gemeenten en woningbouwcorporaties te ondersteunen om hogere percentages sociaal te bouwen.

Al in 2013 kwam de SP met een plan dat woningcorporaties in staat gesteld zou hebben om 10.000 extra sociale huurwoningen te bouwen. Als een meerderheid van de Gelderse politiek dit plan omarmd had, was de Gelderse wooncrisis een stuk minder groot geworden en hadden 10.000 gezinnen een echt betaalbare woning gehad. Dat had voor deze mensen een groot verschil in hun leven gemaakt. En als de huurdersbelasting (verhuurderheffing) niet door de

---

¹Sociale huurwoningen zijn woningen die verhuurd worden onder de liberalisatiegrens van € 763,- (in 2022). Bron: Volkshuisvesting Nederland. Onder goedkope huur wordt meestal 442 euro per maand verstaan (onder de kwaliteitskortingsgrens).

²Betalbare huurwoningen zijn woningen met een huur van 1.000 euro per maand of minder; betaalbare koopwoningen zijn woningen tot aan de NHG-grens (355.000 euro in 2022). Bron: Nationale woon en bouwagenda.

kabinetten Rutte was ingevoerd en lange tijd gehandhaafd, hadden corporaties miljarden meer in sociale woningen kunnen stoppen. De huidige wooncrisis is geen natuurverschijnsel maar een gevolg van slechte politieke keuzes!

1.3. RENOVEREN EN VERDUURZAMEN

Als SP vinden we het erg belangrijk dat er vaart gemaakt wordt met het renoveren en verduurzamen van woningen, zeker in deze tijden van onbetaalbare energierekeningen. Betere isolatie zoals dubbel glas, muur- dak en vloerisolatie, zonnepanelen op het dak en waar mogelijk de inzet van warmtepompen. Woningcorporaties moeten inzetten op het versneld verduurzamen van sociale huurwoningen. En ook voor koopwoningen van mensen met een laag inkomen moeten voldoende mogelijkheden voor verduurzaming zijn.

1.4. WONEN VOOR IEDEREEN

Er moet plek zijn in Gelderland voor iedereen. De SP wil ruimte voor verschillende woonvormen, zodat mensen kunnen (bouwen en) wonen zoals bij hen past. Maatwerk staat voorop. Je kunt dan denken aan speciale doelgroepen, zoals mensen met een beperking, ouderen, maar bijvoorbeeld ook studenten, en aan initiatieven om levensloopbestendige woningen te bouwen. Wij ondersteunen de oprichting van wooncoöperaties waarbij bewoners zelf de regie nemen over hun woningen. De SP is voorstander van zorgbuurthuizen en wil dat deze ook op verschillende plekken in Gelderland komen zodat ouderen in hun eigen buurt kunnen blijven wonen.

Het huisvesten van arbeidsmigranten moet beter geregeld gaan worden. Nu worden arbeidsmigranten vaak gedwongen woonruimte te huren bij het uitzendbureau of de ondernemer die werk verschaft. De woonruimte is duur, van een slechte kwaliteit, niet hygiënisch en vaak worden er te veel mensen in een woning gepropt. Zodra het werk ophoudt, houdt ook het recht op woonruimte per direct op. Met als gevolg dat de arbeidsmigrant op straat komt te staan en vaak geen kant op kan. Deze uitbuiting moet stoppen. In het rapport-Roemer wordt geadviseerd om het arbeidscontract en huurcontract los te koppelen van elkaar. En ook de zorg moet niet gekoppeld zijn aan het arbeidscontract.

Erkende vluchtelingen (statushouders) moeten naar rato verdeeld worden over gemeenten.

1.5. ALTERNATIEVE WOONVORMEN

Door woningnood en gebrek aan genoeg betaalbare woningen wordt er permanent gewoond op verschillende vakantieparken in Gelderland. Dit is jarenlang gedoogd door de overheid of soms zelfs actief gestimuleerd. Mensen die nu al permanent wonen op een vakantiepark, in een fatsoenlijk en goed huis, kunnen dat blijven doen. Mensen die wonen op een vakantiepark in een onderkomen dat niet geschikt is voor permanente bewoning, zoals in een

(sta)caravan, worden actief geholpen aan fatsoenlijke huisvesting. Per bewoner van een recreatiepark wordt gekeken naar de situatie. Uitgangspunt blijft dat in principe iedereen een fatsoenlijk huis moet hebben om in te wonen, en dat de woningnood moet worden opgelost. Ook het ombouwen van leegstaande woningen en kantoren tot woonruimte is nodig.

2. VERKEER EN VERVOER

De bereikbaarheid van Gelderland staat onder druk. Verkeersstromen groeien in hoog tempo. Met files en luchtvervuiling als gevolg. Openbaar vervoer (OV) verslechtert. Bushaltes worden opgeheven en (regionale) spoorlijnen zijn overbelast. Op het platteland, in de kleinere dorpen en stadswijken zien we het OV verschrallen. En de inwoners hebben steeds minder te zeggen over het OV.

Wil je Gelderland leefbaar houden, dan zal de provincie moeten investeren in beter en betaalbaar Openbaar Vervoer. Dan zal zij meer mensen moeten stimuleren om met de fiets, de bus, de trein en te voet te reizen. Samen met het Rijk en de Gelderse gemeenten zullen we oplossingen moeten vinden voor nu en de langere termijn.

2.1. BETER OPENBAAR VERVOER

Iedere inwoner van Gelderland heeft recht op kwalitatief hoogwaardig, goed bereikbaar en betaalbaar Openbaar Vervoer. Iedere wijk en ieder dorp hoort een goede busverbinding te hebben. Hiermee stimuleren we mensen om de auto te laten staan en zorgen we ervoor dat wie minder goed ter been is er toch op uit kan. Wat de SP betreft moeten we ervoor zorgen dat minstens 90 procent van de inwoners van Gelderland binnen 400 meter lopen van hun huis een bushalte heeft.

2.2. 100 % GRATIS OV

De SP wil niet alleen meer en beter openbaar vervoer maar ook beter benut openbaar vervoer. We willen het Gelderse OV 100 % gratis maken. Daar hebben alle Gelderlanders wat aan en zeker in deze tijden van crisis ook de mensen met weinig geld. Zij kunnen zo toch mobiel blijven. Gratis of goedkoop openbaar vervoer is iets wat op steeds meer plekken in de wereld geprobeerd wordt, onder andere om de gevolgen van de huidige crisis in koopkracht te beperken. Naast voor de eigen inwoners maakt het Gelderland ook voor toerisme extra interessant.

2.3. EEN GELDERS OV-BEDRIJF

Openbaar Vervoer is een nutsvoorziening, niet iets wat je aan de markt kunt overlaten. Zeker met het oog op zeggenschap en duurzaamheid. Dat blijkt de laatste jaren weer heel duidelijk. Het OV is met het huidige beleid van concessies geheel uitgedeed. De bedrijven die het vervoer in Gelderland nu verzorgen, schrijven niet in op nieuwe concessies vanwege de grote financiële risico's. Gelderland neemt nu op diverse noodconcessies alle risico op zich wat enorm veel geld kost. Er is geen sprake van ondernemersrisico en echte marktwerking. Wij willen af van de concessies, we moeten terug naar een provinciaal vervoersbedrijf dat goed kan inspelen op de OV-situatie. Het OV in Gelderland wordt wat de SP

betreft in de toekomst door een Gelders publiek OV-bedrijf uitgevoerd. Hierbij stappen we af van het systeem van twee klassen, wordt ingezet op voldoende zitplekken en zijn er toiletten in de treinen.

2.4. SCHONE BUSSEN

Samen met de busmaatschappijen zorgt de provincie er voor dat alle bussen in Gelderland per 2025 volkomen schoon rijden en bij voorkeur duurzaam geproduceerd worden.

Openbaar vervoer moet worden uitgevoerd door professioneel opgeleide mensen die betaald worden volgens de geldende CAO. Dus geen werkverdringing maar gekwalificeerd personeel in bus en trein.

2.5. BETER SPOOR

Het spoor in de Achterhoek wordt, door voorstellen en intensief actievoeren door de SP, verdubbeld tot aan Doetinchem de Huet. Hierdoor gaat vanaf 2027 éénmaal per uur de Regio-Express tussen Doetinchem en Arnhem rijden. Deze regionale intercity zorgt ervoor dat de reis nog maar 20 minuten duurt. Het Rijk pakt de spoorbocht Arnhem-Oost aan waardoor de Regio-Express 2x per uur kan rijden.

De boemeltrein van Tiel naar Arnhem wordt, wat de SP betreft, niet geschrapt maar juist uitgebreid. Onder andere vele studenten maken gebruik van deze trein en moeten deze optie kunnen behouden. We maken deze spoorlijn succesvol door het zogenaamde visgraatmodel toe te passen. Alle buslijnen rijden hun route van en naar de treinstations. Zo voeren ze reizigers aan die verder met het spoor kunnen reizen. Dit model heeft ervoor gezorgd dat de spoorlijn Winterswijk – Arnhem een van drukste regionale spoorlijnen van Nederland is geworden.

Verder wil de SP dat de combinatie fiets en trein gemakkelijker gemaakt wordt: meer stalcapaciteit, meer mogelijkheden om je fiets mee te nemen in de trein. Zo wordt de combinatie fiets en trein ook een goed alternatief voor de auto.

De SP is voor meer nachttreinen en aansluitende nachtbusen. Er zijn steeds meer mensen die in de nacht moeten werken, ook zij hebben mogelijkheden nodig om in de nacht met het ov naar het werk te kunnen reizen. Ook voor het uitgaanspubliek is dit een goede zaak.

2.6. TOEGANKELIJK OPENBAAR VERVOER

Het VN-verdrag handicap geldt sinds 2016 in Nederland en verplicht de overheid om te zorgen voor een toegankelijke samenleving. Zo staat in het verdrag dat de overheid passende maatregelen moet nemen om te zorgen dat mensen met een beperking net als ieder ander toegang hebben tot vervoer. Wat de SP betreft zijn alle stations, bussen en treinen goed toegankelijk voor mensen met een beperking of handicap.

Alle vormen van OV - ook buurtbussen, waarvan chauffeurs op basis van een CAO betaald worden - moeten toegankelijk zijn voor reizigers met een beperking. Als er geen bus rijdt, moet het aanvullend OV niet duurder zijn dan het gewone OV. De aanmeldtijd van de regiotaxi moet teruggebracht worden naar een uur.

Alle treinen en stations moeten wat de SP betreft worden voorzien van goed onderhouden toiletten. Toiletten in treinen zijn een voorwaarde voor goed openbaar vervoer. Voor bijvoorbeeld mensen met bepaalde ziektes of beperkingen zijn toiletten geen luxe maar bittere noodzaak. Ook zij moeten gebruik kunnen maken van ons OV.

2.7. FIETSER

Fietsen is gezond, goed voor het milieu en helpt in het tegengaan van verkeersdrukte. Om de concurrentie aan te gaan met de auto wil de SP investeren in nieuwe en goed onderhouden (snel)fietspaden.

Tijdens de pandemie zijn veel meer mensen gebruik gaan maken van de (elektrische) fiets. Recreatief of voor het woon-werk verkeer. De druk op de fietspaden is daardoor enorm toegenomen. Fietsfiles in de spits en overvolle fietspaden zijn een probleem. De SP wil dat de provinciale fietspaden op die drukke punten aangepast of verbreed worden zodat langzame en snelle fietsers veilig gebruik kunnen maken van deze fietspaden. Op alle Provinciale wegen moeten veilige oversteekplaatsen voor fietsers komen als die er nog niet zijn. Ook moeten er meer leenfietsen komen bij provinciale treinen om zo het fietsen ook meer te stimuleren.

De SP is voorstander van goede voorzieningen voor alle fietsers. In de steden zien we echter grote problemen als het om de fietser gaat. Rondom de stations en in de binnenstad staan fietsen lukraak geparkeerd. Daar moeten meer stallingen en oplaadpunten komen. Denk bijvoorbeeld aan (overdekte) fietsenstallingen in alle wijken. Dit zal, net als met meer ruimte voor de voetganger, ten koste gaan van de auto in de stad.

De SP pleit voor een nauwere samenwerking tussen provincie en gemeenten bij de aanleg en verbetering van fietsroutes met rustplekken tussen dorpen en steden. Ook willen wij dat op belangrijke punten als dorps- en stadscentra en bij stations de stallingen worden verbeterd.

Om de fietsers van de toekomst goed op weg te helpen gaat Gelderland werk maken van het verkeersveiligheidslabel voor scholen dat al in 8 andere provincies is ingevoerd. Met dit label kunnen scholen aan de slag met verkeerseducatie en de verkeersveiligheid rond hun school. Dit juichen wij van harte toe.

2.8. VOETGANGER

Ondergeschoven kindje in het verkeer is de voetganger. In de steden gaat alle aandacht uit naar de auto en in mindere mate ook naar de fiets. Dit terwijl juist in de stad de reis tussen station, binnenstad en werk vaak lopend wordt afgelegd. Daarom ruim baan voor de voetganger in onze steden. Meer stoepen en of loopzones langs straten. Meer voetgangersgebieden in de steden en dorpen, maak deze autovrij of in ieder geval autoluw.

Ook moet er gekeken worden naar onderhoud van groen en andere obstakels (bijvoorbeeld laadpalen en afvalcontainers) langs looproutes. Door zijdelingse uitgroei worden deze vaak meer dan gehalveerd in breedte en voor mensen in een rolstoel bijvoorbeeld is er dan onmogelijk gebruik van te maken.

Gelderland staat bekend als wandelprovincie. Het bosgebied van de Veluwe en ons mooie Rivierenland en de Achterhoek zijn geliefd bij wandelaars. Belangrijke landelijke lange afstandspaden, zoals het Pieterpad, lopen door onze provincie. Bij renovatie van provinciale wegen wordt extra rekening gehouden met veilige oversteekplaatsen voor wandelaars. In het buitengebied investeren we in goede wandelpaden. Deze zijn van groot belang voor het Gelders toerisme en voor de mensen die er wonen.

2.9. DE WEG

De SP is geen anti-asfaltpartij en **bestaande** wegen moeten goed worden onderhouden en bestaande knooppunten moeten worden verbeterd. Gelderland beheert 1.200 kilometer provinciale weg, een belangrijke schakel tussen de gemeentelijke wegen en de snelwegen van het Rijk. Afgelopen jaren is er veel geïnvesteerd in ontbrekende verbindingen en nieuwe wegen. De SP is echter in de meeste gevallen geen voorstander van meer nieuwe weg-projecten. Voordat de provincie nieuwe autowegen aanlegt, moet er eerst worden gekeken welke alternatieven er zijn op het gebied van OV en fiets. Meer OV en fiets is beter en schoner. Alleen daar waar er geen goede spoorverbindingen zijn kan worden gekeken naar nieuwe wegen als dat er bijvoorbeeld voor zorgt dat vrachtverkeer minder door de kernen hoeft te gaan.

De SP is tegen het doortrekken van de A15 naar de A12. Het is te duur, de kosten gaan richting de 1,5 miljard, er gaat een grote brug dwars door een natuurgebied en de automobilist mag jaren tol betalen voor een Rijksweg waar Gelderland al 1/3 (360 mln.) aan bijdraagt.

De Gelderse Provinciale wegen moeten veiliger worden. Waar nodig voor de veiligheid wordt wat de SP betreft de snelheid teruggebracht tot 60 kilometer per uur. De veiligheid van kwetsbare fietsers en voetgangers gaat hierbij boven de snelheid van het autoverkeer. Daarbij is langzamer rijden beter voor de doorstroming en het milieu. Door een maximumsnelheid van 60 km/u ook neemt de kans op aanrijdingen met dieren aantoonbaar af.

Om serieus werk te maken van het behalen van de klimaat- en energiedoelen stimuleert de provincie het schoner rijden door te investeren in een netwerk van laadpunten voor de elektrische auto en fiets.

2.10. VEERDIENSTEN

Veerboten vormen belangrijke schakels in auto- en fietsverbindingen. De provincie houdt de veerboten over Rijn, Waal, IJssel en Maas in stand. Ook als dit zou leiden tot meer subsidie voor de veerponthouders. Ook de voetveren blijven, wat de SP betreft, in de vaart.

2.11. GEEN RAILTERMINAL

Met de Betuweroute gaat Nederlands belangrijkste goederenspoorlijn dwars door onze provincie. Dat heeft gevolgen voor directe omwonenden. Met de Railterminal Gelderland wil de provincie een container overslagpunt bij Valburg creëren. De SP is tegen dit geldverslindende project, dat ook nog eens tot veel overlast leidt voor omwonenden. Daarnaast wordt de druk op het gebied tussen Elst en Nijmegen, met overslag, uitbreiding van industrieterrein, A15 en Betuweroute, te groot voor omwonenden. In de omgeving zijn voldoende mogelijkheden voor containeroverslag tussen spoor, weg en water.

2.12. GOEDERENVERVOER

We zijn tegen de aanleg van een noordtak van de Betuwelijn, een tweede Betuweroute. Deze goederenspoorlijn is overbodig aangezien de bestaande Betuweroute nog niet voor de helft van de capaciteit wordt gebruikt. Goederen over het spoor kunnen vanaf 2030, via de bestaande Betuweroute en de aansluiting van het Duitse spoor, over het Duitse spoornetwerk naar Noord-Duitsland worden vervoerd. Goederen die direct naar Bremenhaven of Hamburg moeten worden vervoerd kunnen via de zeeverbindingen met Rotterdam worden vervoerd. Ook de toename van het goederenvervoer, inclusief gevaarlijke stoffen, over de IJssellijn, Twentelijn en Twentekanaallijn, wijzen we af.

We zetten in op meer goederenvervoer over de al bestaande waterwegen met als restrictie dat dit wel milieuvriendelijker moet worden. Daarom worden initiatieven voor schoner vervoer over water gestimuleerd en gefaciliteerd. Havens worden hiervoor aangepast. Denk daarbij aan faciliteiten voor het tanken van schonere brandstoffen en het veilig afvoeren van afvalstoffen. En schonere schepen kunnen korting krijgen op liggelden. De provincie moet nog strenger handhaven op illegale ontgassing door binnenvaartschepen.

2.13. LUCHTVAART: GEEN UITBREIDING

De SP is tegen de uitbreiding van vliegveld Lelystad. De voorgenomen laagvliegroutes over onder andere de Veluwe verwerpen we. De geplande

toename van (vakantie)vluchten op deze luchthaven heeft, door toename van fijnstof, CO2 en lawaai, negatieve gevolgen voor de leefbaarheid en de natuur in grote gebieden van Gelderland. De negatieve gevolgen zijn onomkeerbaar. Als duurzaam alternatief voor de groei van luchtvaart zien wij meer in de verbetering van langeafstandstreinen.

Vliegveld Teuge breidt wat de SP betreft niet uit en het gebruik van het vliegveld wordt aan banden gelegd door een maximumaantal vluchten op te leggen in verband met overlast voor de omgeving. Ook het militaire vliegveld Deelen mag wat ons betreft niet uitbreiden. Schiphol mag ook niet uitbreiden en nieuwe aanvliegeroutes opstarten die Gelderland zwaar zullen treffen.

3. KLIMAAT EN DUURZAME ENERGIE

De verandering van ons klimaat wordt met het jaar meer zichtbaar. De zomer van 2022 was de warmste van deze eeuw. Naast warm was het extreem droog. Op het dieptepunt stond er nog maar 1,5 meter water in de geul van de Waal, Rijn, Lek en IJssel en waren de hoge zandgronden van Oost-Gelderland en Veluwe totaal uitgedroogd. Het klimaat verandert in hoog tempo. Willen we onze planeet veilig aan onze kinderen doorgeven dan moeten we iets doen.

Maar niet alleen de toekomst van de aarde staat op het spel. Het grootste deel van de klimaatproblemen komt op de schouders van de mensen die het minst te besteden hebben. Mensen met geld kunnen voorlopig nog de gevolgen van de verandering afkopen. Bewoners van de oudere en slechte woningen zijn de grootste slachtoffers van hittestress of slechte isolatie. De klimaatcrisis en de sociale tweedeling zijn uitwassen van hetzelfde kapitalistische denken. De fossiele industrie heeft helemaal geen belang bij een schone duurzame toekomst. En de rijkste één procent van de wereldbevolking stoot dubbel zoveel CO₂ uit als de armste helft. Daarom is de strijd tegen de klimaatcrisis ook een sociale strijd. De SP kiest voor klimaatrechtvaardigheid

3.1. GELDERS ENERGIEBEDRIJF: ENERGIE WEER VAN ONS

In deze energiecrisis wordt pijnlijk duidelijk dat de vermarkting van onze publieke energievoorziening een grote fout is geweest van de neoliberale politici. De SP heeft hiervoor gewaarschuwd bij de verkoop van NUON waar een ruime meerderheid van Provinciale Staten voor was met uitzondering van de SP. Wij willen niet afhankelijk zijn van commerciële (buitenlandse) bedrijven. De SP wil de nutsbedrijven terug in het beheer van de gemeenschap. Zo zorgen we voor democratische controle op onze energievoorziening, houden we energieprijzen zelf in de hand, voorkomen we grote winsten voor buitenlandse aandeelhouders en zorgen we voor investeringen in duurzame energie en energiebesparing. Zo behouden we ook de menselijke maat en voorkomen we ongewenste afsluitingen. Energie is geen luxe maar een basisbehoefte. Daarom richten we het Gelderse Energiebedrijf op, waarvan ten minste 51% van de aandelen in handen van de provincie is, dus in handen van de Gelderlanders.

De SP wil ook een Gelderse Warmtenetbedrijf want warmtenetten moet je ook niet overlaten aan marktpartijen maar inrichten en beheren in het algemeen belang. Er is restwarmte van bedrijven waarmee de huizen prima kunnen worden verwarmd. Door een publiek bedrijf hiervoor op te richten is er democratisch toezicht op de tarieven van restwarmte en zijn mensen niet aan de markt overgeleverd.

3.2. ENERGIE BESPAREN: GROTE VERVUILERS VOOROP

Natuurlijk staat energie besparen op 1 als het gaat om maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan: met de grote vervuilers voorop. De SP wil dat de provincie daarmee belangrijke stappen zet in het halen van de klimaatdoelen. Immers energie die we niet verbruiken hoeft ook niet opgewekt te worden.

Als SP vinden we dat we energiebesparingen mogen afdwingen door milieuvergunningen. De tijd is voorbij waarin grote bedrijven met zachte hand aangepakt worden. Het verlenen van vergunningen is een middel om bedrijven te verplichten minder energie te verbruiken. De eisen voor en het handhaven van milieuvergunningen kunnen en moeten strenger. Bedrijven moeten ook hun bijdrage leveren aan duurzame energieopwekking door zonnepanelen op bedrijfspanden te plaatsen en het leveren van restwarmte aan warmtenetten.

De SP wil dat er een groene industriepolitiek gevoerd wordt. Wij willen dat uitstoot van broeikasgassen drastisch verminderd wordt in productieprocessen. Als SP willen we investeren in onderzoek naar vermindering in productie en kiezen we voor bedrijven die zich hier vestigen en minimale uitstoot hebben. Onderzoek naar hergebruik van afval om grondstoffen te sparen hoort wat ons betreft hier ook bij.

De SP dringt er bij de provincie en de gemeentes op aan om minder energie te verbruiken. Daarnaast wil de SP bij elk voorstel in de Provinciale Staten een klimaatparagraaf die het voorstel toetst aan de klimaatdoelen.

Daarnaast wil de SP dat het de inwoners van Gelderland met lage en middeninkomens gemakkelijk gemaakt wordt om hun huizen beter te isoleren en zo energie en geld te besparen.

3.3. HUIZEN ISOLEREN

Bij woningen begint het bij goede isolatie, dat scheelt aanzienlijk in stookkosten en verbruik van energie, waaronder veel gas. Wat ons betreft gaat Gelderland van het gas af op een manier die betaalbaar en rechtvaardig is. Dus met voldoende ondersteuning voor die mensen die dat nodig hebben. De meeste huizen in Gelderland zijn op dit moment nog niet geschikt voor gasloos verwarmen. Veel huizen zijn slecht geïsoleerd en ook niet - zonder grondige renovatie - geschikt te maken voor warmtepomp of warmtenet.

De SP wil dat er zoveel mogelijk huizen worden geïsoleerd. Daarbij moet worden gekeken naar het inkomen van de bewoners. De subsidies moeten naar sociale huurwoningen en woningeigenaren met een smalle beurs gaan. Mensen met meer dan genoeg geld hebben geen overheidshulp nodig. Inmiddels wordt er in Gelderland een SP-voorstel uitgevoerd om woningeigenaren met een laag besteedbaar inkomen een renteloze lening te verstrekken voor het verduurzamen van hun huis.

3.4. DUURZAME ENERGIE OPWEKKEN

Als Nederland de doelstellingen op het gebied van klimaat en energie wil behalen dan moet er veel duurzame energie worden opgewekt. Wat de SP betreft kiezen we in ieder geval voor wind-, water- en zonne-energie en niet voor het gebruik van biomassa. In de regionale energieplannen, hebben gemeenten, provincie en Rijk vastgelegd hoe de energietransitie voldoende duurzame stroom op gaat leveren. Deze plannen liggen gevoelig want om voldoende groene stroom op te gaan leveren zijn onder andere meerdere windturbines en zonneparken nodig die in een aantal gevallen op verzet kunnen rekenen. Niet elke bron is ook overal op zijn plek.

De SP tekent al jaren bezwaar aan tegen het opschalen van het gebruik van biomassa. Het verbranden van houtige biomassa produceert juist meer CO₂ en stuwt de vraag naar brandhout op en kan zo ten koste gaan van bossen. Wij zijn ook tegen megamestvergisters.

Waterkracht en aardwarmte verdient meer onderzoek om aan de duurzame energiebehoefte te kunnen voldoen.

Kernenergie biedt pas soelaas als de veiligheid van omwonenden en het leefmilieu gegarandeerd wordt, voor nu en in de toekomst.

3.5. WINDENERGIE

De SP is niet in alle gevallen voor windturbines. Wij vinden het van belang dat de lokale gemeenschap ermee akkoord gaat en meedeelt in de opbrengsten. Wij hebben dan ook sterke voorkeur voor windmolens in de handen van de gemeenschap, denk aan energiecorporaties. De SP wil windmolenparken vooral op plaatsen waar relatief weinig mensen wonen langs de rijkswegen en op industrieterreinen. En buiten Gelderland ook op zee. Wat de SP betreft komen er geen windmolenparken die te dicht op bewoning of bij natuur staan. Een ruimhartige compensatie voor omwonenden is essentieel. Daarbij denkt de SP aan een lange termijnvergoeding en het delen in de winst voor omwonenden. Windmolens zijn op dit moment nog niet duurzaam genoeg. We moeten toewerken naar circulaire windmolens en niet de wieken afdanken na 2030 als restafval.

Ook hecht de SP sterk aan een breed draagvlak onder inwoners bij ingrijpende, landschappelijke beslissingen zoals windparken. Het democratisch proces hierbij moet goed ingericht zijn en alle stappen daarin worden aantoonbaar doorlopen. De SP wil niet naar een situatie waarin belangrijke beslissingen alleen door een afdwingende hogere overheid worden genomen.

3.6. ZONNE-ENERGIE

Zonnepanelen horen wat de SP betreft op het dak. Zonneparken in de natuur zijn wat ons betreft geen optie. Er zijn in Gelderland nog vele openbare gebouwen, corporatiewoningen en bedrijven met daken die geschikt zijn voor zonnepanelen. Benut alle geschikte oppervlakte!

Elk nieuw (bedrijfs)gebouw moet zo worden ontwikkeld dat het maximale aantal zonnepanelen geplaatst kan worden. Bestaande daken van industriecomplexen worden de plaatsen waar grote hoeveelheden zonnepanelen worden aangelegd. Huizen van woningbouwcorporaties worden wat de SP betreft voorzien van zonnepanelen en zonneboilers. De provincie stelt hiervoor subsidie beschikbaar. Geluidswallen zijn wat betreft de SP ook een prima plek om zonnepanelen op te plaatsen.

3.7. STROOMNET OP ORDE

Gelderland is groot aandeelhouder van energie-netwerkbedrijf Alliander. Het stroomnetwerk van Alliander is nog niet klaar voor de energietransitie. Verzamelingen van zonnepanelen zorgen voor pieken op het stroomnetwerk. Dit kan het netwerk niet altijd in alle gevallen aan waardoor de zonnepanelen tijdelijk niet kunnen leveren. In de nabije toekomst gaan woningen van het gas af en wordt elektriciteit het middel om op te koken en mee te verwarmen. Elektrisch rijden neemt een vlucht en het laden van de auto's zorgt voor een extra belasting van het netwerk. Daarnaast zijn er al bedrijven die willen verduurzamen maar niet eens aangesloten kunnen worden op het netwerk. De SP wil dat Alliander doet wat zij al lang gedaan had moeten hebben: zorgen dat het elektriciteitsnetwerk klaar is voor de energietransitie zodat bedrijven en inwoners niet geremd worden in hun verduurzaming.

3.8. STEDEN EN DORPEN VERGROENEN

De SP zet stevig in op het vergroenen van steden en woonkernen om de fijnstof en CO₂ te vangen, de wateroverlast te verminderen en hittestress tegen te gaan.

De aanleg van parken, kleine bossen (tiny forests), stadstuinen en groene daken wordt gestimuleerd, net als stadslandbouw. Het afremmen van de houtkap in steden en dorpen is ook onderdeel van de vergroening. Dat kan door handhaving, beperkte vergunningen voor houtkap en door compensatie in geld voor houtkap niet meer toe te staan. Daarnaast is vergroenen ook het actief verminderen van verhard oppervlak: stenen eruit, groen erin. Een ander voorbeeld is het aanbrengen van 'groene (sedum) daken' op bushokjes.

De SP daagt gemeenten uit om een aanzienlijk deel van het daarvoor geschikt gebied te beplanten met (voedsel)bomen: dat vergroot de natuurlijke opslag van CO₂, verbetert de waterhuishouding en regelt de temperatuur beter. Dit kan onder andere door het beschikbaar stellen van Gelderse (fruit)bomen.

3.9. GROENE WERKGELEGENHEID

De SP heeft oog voor de voordelen en economische kansen die de omschakeling naar een duurzame economie biedt. Veel mensen zullen in de duurzame sector een baan vinden. We zien als SP een flinke groei in bijvoorbeeld het installeren van zonnepanelen en het bouwen en onderhouden van windmolens. Daar zijn nu al grote tekorten aan werknemers. Omscholingen kunnen ervoor zorgen dat meer mensen hiervan profiteren. De SP zal hier blijvend aandacht voor vragen bij bedrijven, opleidingen en het Gelders industriebeleid.

3.10. KLIMAAT- EN ENERGIEFONDS

Als SP willen we investeren via het al bestaande Klimaat- en energiefonds in projecten, organisaties, bedrijven en onderzoeken die een werkelijke bijdrage leveren aan het doel: een stevige vermindering van de druk op het klimaat. Het huidige fonds wordt, wat de SP betreft, substantieel uitgebreid. Daarmee vergroten we de mogelijkheid tot langjarige investering en ontstaat ruimte voor pioniers.

We hebben een gemeenschappelijk doel waar uiteindelijk iedereen van meeprofiteert. Mede daarom moeten we de betrokkenheid van mensen vergroten bij het ontwikkelen en uitvoeren van duurzame projecten. Initiatieven van onderop, denk aan energiecorporaties van bewoners of windmolen projecten waarin ook inwoners met een kleine beurs kunnen deelnemen, verdienen alle steun van de provincie, zeggen wij als SP.

4. LANDBOUW, NATUUR, MILIEU EN DIERENWELZIJN

De grootschalige landbouw in Gelderland zorgt voor overlast, vervuiling en dierenleed. De SP wijst de bio-industrie af. Wij willen meer kleinschalige biologische kringlooplandbouw. Dit kan alleen als boeren een eerlijke prijs voor hun producten krijgen. De natuur in Gelderland moet beschermd worden en de ruimte krijgen. Dat doen we door de stikstofuitstoot terug te dringen, de natuur te versterken en meer natuurgebieden met elkaar te verbinden. Ook zal er strenger gecontroleerd en gehandhaafd moeten worden om milieuvervuiling tegen te gaan.

4.1. NAAR EEN DUURZAME LANDBOUW

De huidige intensieve veehouderij en de race naar beneden in de prijzen, gaat ten koste van het welzijn van de boer, van dier en natuur. Veeteelt is ook de grootste uitstoter van stikstof. Dat moet, wat de SP betreft, anders. We moeten af van een systeem waarin steeds méér en groter voorop staat. We moeten naar een systeem toe waarin boeren eerlijke prijzen kunnen verdienen voor hun producten en het welzijn van mens, dier en milieu voorop komt te staan.

De SP wil af van megastallen. Die zorgen voor gezondheidsproblemen, overlast en dierenleed. Vergunningen voor megastallen worden, wat de SP betreft, niet meer verleend. Wij willen meer werk gaan maken van kleinschalige, biologische kringloop veeteelt, land- en tuinbouw met aandacht voor bodemkwaliteit, en minder krachtvoer en kunstmest. Meer kleinschalige boeren-familiebedrijven. Dat is ook goed voor het karakteristieke Gelderse landschap en zorgt voor minder uitstoot van stikstof.

De SP wil meer kleinschalige biologische kringlooplandbouw. Daarbij zal ook de akkerbouw dus stappen moeten zetten die het duurzamer maken. Denk aan het aanpakken van het gebruik van landbouwgif, de bemesting en het in een aantal delen van Gelderland kunstmatig veel te lage waterpeil. Ook nieuwe duurzame varianten van landbouw zoals voedselbossen en stadslandbouw moeten ruim baan krijgen.

De SP is geen voorstander van grote concentraties aan kassen en vindt dat de tuinbouw in hoog tempo moet verduurzamen: minder gebruik van gif, het besparen van energie en energie uit duurzame bronnen.

4.2. NATUUR BESCHERMEN

De natuur staat ook in Gelderland onder druk door klimaatverandering, vervuiling, verkeer en natuurlijk de veel te hoge uitstoot van stikstof. Die vervuiling moet dan ook aangepakt worden wat de SP betreft.

Gelderland is rijk aan groen en heeft een aantal bijzondere natuurgebieden, bossen en rivieren. Er is veel geïnvesteerd in het met elkaar verbinden van natuurgebieden, via ecoducten, en het aankopen van natuurgebieden. Zo krijgen kwetsbare soorten meer ruimte en een betere overlevingskans. Bovendien maakt het Gelderland ook mooier. De provincie moet werk maken van het voltooiën van de eerder gemaakte plannen voor een groot natuurnetwerk.

De SP is voor het in stand houden van schaapskudden, zowel voor het behoud van natuur- en landschap als vanwege de cultuurhistorische waarde die schaapskuddes hebben.

De laatste jaren worden steeds meer stukken natuur gecommercialiseerd. De SP wil het commercieel gebruik van de natuur echter aan banden leggen en ook willen wij minder evenementen in de natuur. De natuur moet publiek toegankelijk blijven voor iedereen.

Wat de SP betreft worden er in Gelderland meer bomen geplant. Bomen zijn van groot belang voor het tegen gaan van hitte en voor de opslag van CO₂. Bovendien hebben bomen een belangrijke rol in het waterbeheer. Het kappen van bomen voor financieel gewin moet aan banden worden gelegd. Het kappen van bomen om op te stoken in biomassacentrales stopt wat de SP betreft.

De SP is blij dat een aantal bijzondere diersoorten zijn gebleven en een aantal anderen terug zijn in Gelderland: edelherten, wilde zwijnen, otters, bevers en de wolf. De wolf is een onderdeel van de Nederlandse natuur en dat zorgt voor een natuurlijkere balans. De wolf is een Europees beschermde soort en de SP ondersteunt de voorstellen om te tornen aan de beschermde status van de wolf niet. Wel denken we dat er meer moet gebeuren om overlast te voorkomen. De SP pleit voor maatregelen om conflicten tussen mens en wolf te vermijden. De provincie moet zorgen voor ruimhartige schadevergoeding maar vooral een bijdrage leveren aan preventie, bijvoorbeeld door verplaatsbare afrastering en kudde beschermende honden, om een wolf ergens weg te houden.

4.3. GEZONDE LEEFOMGEVING: MILIEU BESCHERMEN

Een gezonde leefomgeving voor mens, dier en natuur is wat wij als SP vooropstellen en niet het gewin van grote bedrijven. De provincie heeft de plicht milieurisico's te verkleinen door te zorgen voor scherpe normen in milieuvergunningen en grote bedrijven regelmatig en zonder aankondiging te controleren en bij overtreding daadkrachtig te handhaven. Hiervoor moet je kunnen vertrouwen op een goedwerkende omgevingsdienst en alle expertise die nodig is. Op dit moment zijn er in Gelderland zeven omgevingsdiensten actief zonder dat er echt wordt samengewerkt. Door de versnippering is er niet alle expertise aanwezig waardoor er onnodig veel geld wordt uitgegeven aan inhuur. De SP wil één Provinciale Omgevingsdienst met alle benodigde expertise voor een goede toezicht en handhaving. Wij pleiten voor een zeer terughoudend beleid daar waar het gedogen en verlenen van tijdelijke vergunningen betreft.

Er moet streng opgetreden worden tegen lozing van drugsafval in de natuur en lozingen die de drinkwatervoorziening in gevaar brengen. Toezicht en handhaving moet serieus verbeteren. Er moet meer geld naar handhaving zodat de provincie meer handhavers kan inzetten. Slachtoffers worden beter gesteund door de provincie (compensatiemaatregelen).

Ook zijn forse inspanningen nodig om asbest van alle daken te verwijderen. De provincie ondersteunt particulieren en kleine ondernemers om asbest te verwijderen van hun daken.

De SP pleit ervoor om het verbod op het vestigen en/of uitbreiden van geitenhouderijen in stand te houden. Zeker zolang het onderzoek van uit het RIVM naar de oorzaak van een verhoogd aantal mensen met een longontsteking in een straal van 2 kilometer rond geitenhouderijen nog loopt.

De provincie is één van de ondertekenaars van het landelijke schone lucht akkoord. Het streven is om in 2030 een gezondheidswinst van minimaal 50 procent te behalen ten opzichte van 2016. De SP wil dat de provincie zich daar harder voor inzet. Dat er nog steeds mensen ziek worden door luchtvervuiling veroorzaakt door verkeer en industrie is voor de SP niet te verteren. Dat kan door: meer en beter openbaar vervoer, laadpalen voor elektrische auto's, ruimte voor de fiets en voetganger en natuurlijk het aanpakken van de uitstoot van industrie. De provincie zorgt ook voor scherp toezicht en handhaving op de naleving van de Omgevingsverordening door gemeenten.

4.4. SCHOON EN VOLDOENDE WATER

De SP maakt zich zorgen over de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater. Na jaren inzet van de SP heeft de provincie eindelijk onderzoek laten doen naar het uitspoelen van hormonen in het grondwater. Maar de risico's zijn nog onvoldoende in beeld gebracht. Dat vraagt om aanvullend onderzoek, ook naar de gevolgen van bestrijdingsmiddelen in het grond- en oppervlaktewater. De provincie moet zorgen voor verscherpt beleid ter bescherming van onze drinkwatervoorraad.

De extreme droogte van de afgelopen jaren zorgt er niet alleen voor dat de natuur het moeilijk heeft. Het zorgt er ook voor dat het grondwaterpeil zakt. We zien nu dat er tijdens de periodes van grote droogte aan boeren een verbod wordt opgelegd om grondwater te gebruiken voor het sproeien van hun gewassen terwijl de industrie gewoon water mag blijven oppompen. Wat de SP betreft moet de industrie hun procedure zo aanpassen zodat zij zo min mogelijk schoon (grond-) water verbruiken. Ook vindt de SP dat er geen plek in Gelderland is voor vervuilende bedrijven die grote hoeveelheden schoon (grond-)water verbruiken.

Het Rijk heeft nog altijd de bevoegdheid om de ondergrond voor andere doelen te gebruiken, zoals gaswinning of opslag van afval. De SP is tegen ondergrondse opslag van CO₂. De provincie moet Vitens steunen om dit lange termijn belang voor drinkwater op de agenda te houden.

De SP wil dat er wordt gestopt met onze rivieren en waterplassen te gebruiken als afvalputten. We staan niet langer toe dat zandwinners de tientallen meters diepe waterplassen die zijn ontstaan door het winnen van zand en grind worden verontdield met vervuild slib of afvalstoffen (bijvoorbeeld granuliet) vanuit de industrie.

4.5. DIERENWELZIJN VERBETEREN

Het beleid van de provincie heeft veel impact op het welzijn van dieren en direct invloed op dieren en hun leefgebied. Helaas doen de belangen van dieren en hun behoeftes er vaak niet toe bij de besluitvorming. Het gevolg is dierenleed dat voorkomen had kunnen worden. Dat kan en moet anders.

De SP wil meer bewegingsruimte voor de dieren en maatregelen ter voorkoming van dierenleed door stalbranden. Dat kan onder andere door betere controle op elektrische-installaties en het verplichten van sprinklerinstallaties. Kleine en middelgrote bedrijven kunnen hiervoor aanspraak maken op een ondersteunende subsidie. Wij werken toe naar kleinschalige landbouw, waardoor hermetisch afgesloten stallen overbodig worden. Tot die tijd moet er een betere controle komen op die systemen zodat er voorkomen wordt dat dieren sterven door zuurstofgebrek.

Ter voorkoming van dierenleed onder koeien, paarden en andere landbouwdieren moet de provincie het aanplanten van bomen en de bouw van schuilstallen in weilanden ter beschutting van de dieren stimuleren.

De provincie heeft een zorgplicht voor het wild dat leeft in Gelderland. Daarom moet de provincie financiële ondersteuning bieden aan opvangcentra voor vogels en andere in het wild levende dieren.

4.6. VOORKOMEN IS BETER DAN AFSCHIETEN

De SP is geen voorstander van de jacht en wil dat de jacht tot een minimum wordt beperkt. In plaats van het gelijk afschieten van dieren zetten we eerst in op preventie, maatregelen ter voorkoming van ongevallen en diervriendelijk verjagen bij overlast.

De provincie moet bij het terugdringen van overlast streven naar maatwerk, zoals het verlagen van de maximumsnelheid in natuurgebieden, het plaatsen van wildhekken en het verbieden van gewassen die vogels aantrekken rond vliegvelden. Het ganzenbeleid moet zich richten op het voorkomen van schade zónder het afschieten en vergassen van ganzen.

De provincie zorgt wat de SP betreft voor strenger toezicht op de jacht en jagers. Klachten worden geregistreerd. Deze informatie dient ingezet te worden om de handhaving te verbeteren. De regels over jacht en de bescherming van natuurgebieden worden beter gehandhaafd door de provincie. Ook wil de SP dat de groene boa's (handhavers in het buitengebied) uitgerust worden om beter te kunnen optreden tegen stropers.

Als het aan de SP ligt wordt er geen vergunning meer verstrekt voor de plezierjacht op het Kroondomein. Ook op het Kroondomein is jacht het allerlaatste redmiddel. De terreinen van het Kroondomein mogen niet meer afgesloten worden ten behoeve van de jacht, maar moeten het hele jaar toegankelijk blijven voor bezoekers.

5. EERLIJKE ECONOMIE

De coronacrisis nog vers in het geheugen en de oorlog in Oekraïne en de gevolgen daarvan, heeft vele mensen diep geraakt. Grote onzekerheid over de oplopende energiekosten, hoe de boodschappen de huur of hypotheek te betalen en heb ik over een tijdje nog wel een baan? Mensen met flexbanen zijn de eersten die zonder baan komen te zitten en voor vrijwel iedereen blijven de lonen achter bij de kosten. Anderen staan aan de kant omdat ze te 'oud' zijn of een beperking hebben. Voor de SP is 'de economie' meer dan winst maken en geld verdienen, wij willen een eerlijke economie. Het is een taak van de provincie om de regionale economie te versterken en daarmee te zorgen voor meer werkgelegenheid en echte banen. Daarbij horen de mensen centraal te staan en niet de winsten.

5.1. SCHOLING: MEER VAKMENSEN

In deze tijd waarin het vinden van vakmensen soms onmogelijk lijkt voor bedrijven is nog duidelijker geworden dat er meer aandacht nodig is voor het opleiden van praktisch geschoolde mensen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan mensen die werken in de zorg, aan bouwvakkers en installateurs van zonnepanelen.

Het is noodzakelijk dat er meer samenwerking komt tussen enerzijds werkgevers in onder andere de zorg en Gelderse ondernemers in het midden- en kleinbedrijf (MKB) en anderzijds de universiteiten, hogescholen en MBO's. De SP wil dat de provincie alle betrokken partijen verbindt om zo de tekorten aan vakmensen tegen te gaan.

Daarnaast investeert Gelderland in goede opleidingen en in kansen voor iedereen.

Ook de aanpak van laaggeletterdheid vinden wij van groot belang. Te veel mensen kunnen onvoldoende deelnemen aan werk en maatschappij omdat ze niet (goed) kunnen lezen en schrijven.

5.2. INNOVATIE EN SAMENWERKING

Innovatie is hard nodig in een (duurzame) economie. De provincie kan die innovatie stimuleren, maar moet daarbij wel kritisch kijken naar de effectiviteit van haar eigen beleid. Innovatiegelden komen wat ons betreft niet terecht bij prestigeobjecten. De SP wil dat de provincie vooral steun geeft aan startende en kleine bedrijven, en aan overheids-, arbeiders- en bewonersinitiatieven.

De SP is van mening dat het geen taak is van de provincie grote bedrijven te subsidiëren.

Het midden- en kleinbedrijf (MKB), dat het erg lastig heeft door eerst de coronapandemie en nu de energiecrisis, moet dezelfde kansen krijgen als grote bedrijven. Maak aanbestedingsregels meer MKB-vriendelijk, zorg ervoor dat de provincie op tijd haar rekeningen aan het MKB betaald.

5.3. VESTIGINGSKLIMAAT: BEHOUD HET GOEDE

De SP wil dat kennis in de regio blijft: een aantrekkelijk vestigingsklimaat is niet alleen belangrijk voor bedrijven. Het zorgt er ook voor dat werknemers in de regio blijven wonen of hier naartoe verhuizen. Groei van een gemeente is hierbij geen doel op zich, voorzieningen voor inwoners moeten daarbij in balans zijn.

De SP vindt dat de provincie dit moet faciliteren door samen met het bedrijfsleven, de woningbouwcoöperaties en de bouw een gevarieerd en betaalbaar woningaanbod aan te gaan bieden om mensen in de regio te houden.

De natuurrijke omgeving wordt als één van de belangrijke vestigingsfactoren genoemd, daarom moet de provincie daarin blijven investeren. Wat de SP betreft wordt er eerst gekeken naar inbreiding op bestaande bedrijventerreinen voordat er gekeken wordt naar uitbreiding of nieuwe locaties voor bedrijventerreinen. De provincie moet er dan ook op toezien dat, om de natuurrijke omgeving in stand te houden, er op wordt gelet dat nieuwe bedrijventerreinen niet ten koste gaan van de stads- en dorpsranden.

Verdozing en natuurlijk landschap gaan niet samen. Wat de SP betreft worden er geen nieuwe vergunningen verleend voor deze XXL-dozen en worden nieuwe bedrijfspanden echt landschappelijk ingepast.

5.4. ECHTE BANEN MET EERLIJKE LONEN

Wij zijn tegen flexbanen, want die bieden geen bestaanszekerheid. Investerings die de provincie doet voor werkgelegenheid moeten daarom altijd leiden tot echte banen tegen een eerlijk loon.

Wat de SP betreft gaat het wettelijk minimumloon met terugwerkende kracht per 1 januari 2023 omhoog naar 16 euro per uur.

De provincie moet zelf ook het goede voorbeeld geven. Al het werk bij de provincie moet vast zijn tegen minimaal 16 euro per uur jaarlijks gecorrigeerd met het inflatiepercentage.

De SP wil dat de provincie sociaal en maatschappelijk verantwoord ondernemerschap stimuleert. Dat houdt in dat iedereen mee moet kunnen doen, ook mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Mensen met een beperking moeten ondersteund worden bij het vinden en behouden van werk. Dit wordt ook

van Nederland geëist door het VN-verdrag voor mensen met een handicap. De provincie moet mensen met een beperking en de bedrijven waar zij werken ondersteunen waar dat nodig is.

De SP wil dat werknemers en vakbonden al in een vroeg stadium worden betrokken bij economische plannen. Bij de totstandkoming van plannen die moeten zorgen voor werkgelegenheid moet er een hoofdrol zijn weggelegd voor de mensen die het betreft.

5.5. GOED WERKGEVERSCHAP

Voor de SP staat de sociale impact van de economie voorop. Wat dragen bedrijven bij aan onze samenleving? Goed werkgeverschap met een fatsoenlijke beloning staat daarbij voorop. Bedrijven die minder voor de winst gaan en juist meer gaan doen voor de mensen ondersteunen we.

Speciale aandacht is nodig voor het huisvesten van arbeidsmigranten die bijvoorbeeld werken in de Gelderse land- en tuinbouw (Rapport -Roemer). Te vaak worden te veel mensen bij elkaar gestopt in te kleine ruimtes die verplicht gehuurd worden van de werkgever. De SP is van mening dat er provinciaal beleid moet komen voor het huisvesten van arbeidsmigranten volgens de normen vanuit het rapport Roemer. Ook van groot belang is controle en handhaving door onaangekondigd bij bedrijven langs te gaan om te controleren of arbeidsmigranten humaan en eerlijk behandeld worden.

5.6. RECREATIE EN TOERISME

Het toerisme is belangrijk voor onze Gelderse Economie. Het heeft invloed op natuur en cultuur, en er wordt veel geld verdiend. En voor veel mensen in en buiten Gelderland zijn natuur en ruimte een mooie gelegenheid om bij te komen van de drukte in de steden. Elke streek heeft haar eigen toeristische mogelijkheden en toerisme wordt gedragen door veel kleine ondernemers. Diversiteit van al die mogelijkheden is een groot goed. Recreatie moet toegankelijk blijven voor iedereen, ook voor mensen met een kleine beurs. De SP wil niet dat rooфинvesteerdere alle vakantieparken opkopen en vol zetten met dure chalets waardoor de minder kapitaalkrachtige vakantievierder nergens meer heen kan. De SP wil dat de provincie waakt over de ruimte voor recreatie en dat het aanbod divers en betaalbaar voor iedereen is.

Er moet wat de SP betreft ook voor worden gewaakt dat het toerisme niet te grootschalig wordt. De leefbaarheid in regio's met veel toerisme moet ook gewaarborgd worden. De kleinschalige recreatie staat onder druk. Hierbij dient te worden meegenomen dat de kleinschalige recreatie in toeristische gebieden niet te veel geconcentreerd moet worden om overlast te voorkomen.

Een deel van de vakantieparken kan de huidige eisen van duurzaamheid en voorzieningen niet bijhouden. Daardoor ontstaan verouderende (verpauperende) vakantieparken. Dergelijke parken trekken soms ook criminele activiteiten aan. In het provinciale gevoerde beleid ter verbetering van de vakantieparken moet nadrukkelijk oog zijn voor de kleine parken en voor de betaalbaarheid van die parken voor alle vakantiegangers.

Het is ook belangrijk om de (sociale en culturele) voorzieningen in de provincie op niveau te houden. Wat de SP betreft zorgt de provincie er samen met gemeenten voor dat deze bereikbaar zijn en voor iedereen toegankelijk.

5.7. SAMEN WERKEN OVER DE GRENZEN HEEN

De SP is een voorstander van (inter)nationale samenwerking op het gebied van economie, zorg, onderwijs, verkeer en cultuur. Daarvoor werkt Gelderland samen met onze buurprovincies. Ook zal er meer gericht gekeken moet worden naar (provincie-)grensoverschrijdende zaken. Zaltbommel is bijvoorbeeld veel meer gericht op Den Bosch dan op Arnhem. Als provincie moeten we hier niet zo star in zijn. Wij zijn ook warm voorstander van een nauwe samenwerking tussen Gelderse en Duitse grensregio's op gebied van scholing en werkgelegenheid. Daarbij is het belangrijk dat in de grensgebieden, via bijvoorbeeld de ROC's, de Duitse taal extra aandacht krijgt en dat Duitsland door iedereen goed en betaalbaar bereikt kan worden.

6. SPORT EN CULTUUR

Het leven bestaat niet alleen uit werken en geld verdienen. De SP vindt dat een breed aanbod van kunst en cultuur beschikbaar en toegankelijk moet zijn voor iedereen. Kunst en cultuur zijn een signaal van hoop, vernieuwing en creativiteit.

De SP vindt dat de provincie extra moet investeren in een goed toegankelijk netwerk van culturele instellingen zoals bibliotheken en muziekscholen in plaats van daarop te bezuinigen. We willen niet dat cultuur afhankelijk is van de grillen van de commercie en liefdadigheid. Wij blijven ons inzetten voor het behoud van de Gelderse monumenten, muziekscholen en fanfares, voor zangkoren en toneelclubs, poppodia en ateliers voor beeldende kunst en voor kleinschalige culturele centra.

Ook de onafhankelijke, regionale journalistiek kan op onze blijvende aandacht rekenen. Niet alleen als publieke bewaker van de democratie, maar ook als bron voor informatie over wat er leeft in de samenleving.

Als het aan de SP ligt stopt de provincie met het sponsoren van commerciële topsportevenementen en stopt dat geld in sport voor iedereen. De SP ziet liever de jongens en meiden uit de buurt voetballen op een trapveldje en de burenbantjes trekken in het zwembad, dan de bestuurders op de (vip)tribune bij de openingsceremonie van een groot evenement. Zo zijn er onlangs nog miljoenen van de provincie gegaan naar het WK volleybal.

6.1. BIBLIOTHEKEN KOESTEREN

De bibliotheek is een belangrijke toegangspoort naar kennis en taalvaardigheid, literatuur, cultuur en wetenschap. Het is één van de weinige gratis toegankelijke culturele instellingen waar iedereen komt. En vaak vormt deze een centrale ontmoetingsplek in wijken en dorpen. Door de digitalisering en gemeentelijke bezuinigingen staat het aantal bibliotheekvestigingen steeds verder onder druk. Er moet wat de SP betreft extra in nieuwe bibliotheekvormen worden geïnvesteerd. Bijvoorbeeld door kleinschalige bibliotheekservicepunten waar mensen gereserveerde boeken kunnen ophalen, boeken kunnen terugbrengen en waar een kleine collectie aanwezig is. Daarbij moet voorkomen worden dat het alleen om digitale dienstverlening gaat.

6.2. LAAGGELETTERDHEID

Tienduizenden Gelderlanders kunnen niet of onvoldoende lezen en schrijven. Om mee te doen in onze samenleving is goed kunnen lezen en schrijven van wezenlijk belang. De SP is blij dat er extra aandacht is gekomen voor laaggeletterden. De provincie Gelderland heeft naar aanleiding van een motie van de SP de verantwoordelijkheid voor de aanpak van laaggeletterdheid naar zich toe getrokken. En dat moet vooral zo blijven.

6.3. DIGITALE VAARDIGHEDEN BEVORDEREN

Er dreigt een kloof te ontstaan tussen mensen die digitaal vaardig zijn en zij die dit niet zijn. Dit komt vooral tot uiting bij het invullen van formulieren, het aanvragen van voorzieningen en het meedoen aan allerlei activiteiten. De SP wil dat bevordering van digitale vaardigheden dezelfde aandacht krijgt als de aanpak van laaggeletterdheid. De digitalisering van de samenleving mag geen belemmering zijn om mee te kunnen doen.

6.4. STREEKTAAL OMARMEN

De streektaal is een culturele schat met zijn unieke woorden en zegswijzen. Het is een manier om gevoelens tot uitdrukking te brengen en te begrijpen. De SP is blij dat de provincie de instandhouding van de streektaal ondersteunt, mede dankzij onze blijvende aandacht hiervoor. Zij doet dat samen met de Nederlandse en Duitse provincies in de grensstreek. Dat is een goede manier om 'over de grens' samen te werken.

6.5. CULTUUR NIET WEGBEZUINIGEN

Op cultuur zijn de laatste jaren flink wat veranderingen doorgevoerd. Op een paar hele grote instellingen na, zoals Introdans en Phion (voorheen het Gelders Orkest), krijgt geen enkele grotere instelling meer een vaste jaarlijkse subsidie. Dit heeft gezorgd voor kaalslag bij culturele instellingen die een vaste subsidie kregen, zoals jeugdtheatergroep Kwatta. Op dit moment krijgen meerdere kleinere groepen en stichtingen wel een bijdrage maar ook die staat onder druk van naderende bezuinigingen.

De SP wil niet bezuinigen op cultuur. Daarbij krijgt kleinschaligheid, spreiding over de provincie en de toegankelijkheid volop de aandacht. Ook moet er een eerlijkere verdeling komen tussen culturele instellingen uit de grote steden en het buitengebied. De entreprijs mag geen drempel vormen en mensen buiten de deur houden.

6.6. JEUGDFONDS SPORT EN CULTUUR

De SP blijft zich hard maken voor het Jeugdfonds Cultuur (beter bekend als het Jeugdfonds Sport & Cultuur). Dit fonds betaalt de contributie en/of het lesgeld voor kinderen en jongeren uit gezinnen waar te weinig geld is om muziek te maken, om te dansen, schilderen, toneel te spelen, iets anders creatiefs te doen of te sporten. Het Jeugdfonds Cultuur moet ook de komende vier jaar blijven bestaan. Sterker nog, de SP wil dat er meer geld gaat naar Cultuur en Sport voor kinderen met minder financiële mogelijkheden. De uitvoering daarvan ligt bij gemeenten.

6.7. REGIONALE JOURNALISTIEK VERSTERKEN

De SP wil dat onafhankelijke journalistiek op regionaal niveau in stand blijft.

Omroep Gelderland en de lokale omroepen doen belangrijk journalistiek werk. De provincie heeft, mede op initiatief van de SP, een eerste stap gezet om lokale omroepen extra te ondersteunen. Daar blijft het wat de SP betreft niet bij. Goede en kritische verslaglegging van gemeentelijke en regionale politiek is essentieel en moet daarom door de provincie ondersteund worden.

Ook de regionale dagbladen doen belangrijk journalistiek werk. Om ervoor te zorgen dat de krant mensen in alle wijken en dorpen bereikt en niet alleen de rijkere gebieden en ook gevoed wordt uit alle wijken, juicht de SP initiatieven om de 'krantenkloof' te dichten toe. Toegang tot betrouwbare journalistiek zodat mensen niet alleen afhankelijk zijn van social media, draagt bij aan vertrouwen in de gemeenschap en in de democratie.

6.8. ERFGOED BEHOUDEN

Het onderhoud van het culturele erfgoed staat blijvend onder druk. Ondanks de grote investeringen is er nog steeds achterstand bij het restaureren van kerken, kloosters en oude fabrieken met een belangrijke historische waarde. Het investeren in extra onderhoud is goed voor ons erfgoed. Het is ook goed voor het behoud van het oude ambacht van restaurateurs, voor werkgelegenheid in de bouw en voor de toeristische aantrekkingskracht van Gelderland.

Erfgoed bestaat ook uit eeuwenoude geschreven documenten. Deze documenten worden bewaard in archiefbewaarpplaatsen. Deze archiefbewaarpplaatsen zijn openbare instellingen met een publieke taak. Vrije kennis moet voor iedereen vrij toegankelijk zijn. Daarom willen wij verruiming van de openingstijden van het provinciaal Gelders Archief te Arnhem.

We lopen in de voetstappen van onze voorouders. Op sommige plekken zijn die voetstappen vele duizenden jaren oud. In de afgelopen jaren is bij opgravingen veel archeologisch materiaal gevonden. Deze vondsten moeten wat de SP betreft door iedereen, laagdrempelig, te bezichtigen zijn.

6.9. SPORT VOOR IEDEREEN

In sommige dorpen en wijken is de sportvereniging en kantine de enige overgebleven sociale ontmoetingsplaats. Daarom is het belangrijk om mensen te stimuleren aan sport te doen en vrijwilliger te worden bij een sportvereniging. Wij zijn van mening dat de provincie samen met andere overheden de breedte- en amateursport in Gelderland moet steunen.

Het ontwikkelen van topsporttalenten moet niet worden overgelaten aan de commercie. Het is verstandig jonge talenten te begeleiden in hun ontwikkeling en bewust te maken van de negatieve kanten van topsport zoals dopinggebruik, matchfixing en machtsmisbruik. Wat de SP betreft heeft de provincie hier een voorlichtende rol.

6.10. BUITEN SPELEN

In elke buurt moet voldoende vierkante meters aan buitenspeelruimte beschikbaar zijn. Stel ook schoolpleinen, onder buurttoezicht, open voor sport en spelen door kinderen. De provincie Gelderland gaat samen met gemeenten, scholen en bedrijven aan de slag om sporten en bewegen voor iedereen toegankelijk te maken.

6.11. SPORTEN MET EEN BEPERKING

De vergoeding van sporthulpmiddelen voor mensen met een beperking moet niet alleen sportrolstoelen, maar ook andere hulpmiddelen omvatten. Bij revalidatie, en vooral ook daarna, is naast dagelijkse hulp en begeleiding naar werk ook begeleiding naar sport van belang. Wat de SP betreft subsidieert de provincie alleen sportaccommodaties die ook voor mensen met een beperking toegankelijk zijn.

6.12. ZWEMBADEN OPEN HOUDEN

Wat de SP betreft moeten alle kinderen in de gelegenheid zijn om te leren zwemmen op de basisschool en daarbuiten. Te veel kinderen groeien tegenwoordig op zonder zwemdiploma's.

Om het zwemmen te kunnen leren zijn er zwembaden nodig. Steeds meer gemeenten hebben de grootste moeite om hun gemeentelijke zwembaden te onderhouden en de energierekening te betalen met als gevolg dat zwembaden gesloten of verkocht worden. De SP vindt toegang tot een zwembad heel belangrijk en wil dat de provincie met gemeenten afspraken maakt over het openhouden van de zwembaden, indien nodig met tijdelijke steun van de provincie.

7. GELD

De provincie moet er voor haar inwoners zijn en niet andersom. Dat betekent dat in deze tijden waarin veel mensen geen fatsoenlijke en betaalbare woning kunnen vinden, de totaal uit de hand gelopen energierekeningen niet meer kunnen betalen en ook de auto voor velen te duur is, de provincie er alles aan moet doen om deze mensen te helpen. Dit betekent zorgen voor betaalbare huurwoningen, betaalbare en duurzame energie en goed en betaalbaar openbaar vervoer. Voor deze en andere belangrijke zaken trekken we de nog overgebleven extra provinciale miljarden uit en stoppen we met geld voor prestigeprojecten.

7.1. GEMEENSCHAPSGELD VOOR DE GEMEENSCHAP

De SP heeft al nooit geloofd in marktwerking voor zaken die van publiek belang zijn en denkt dat het in deze tijden van crisis (woningen, energierekeningen) de hoogste tijd is dat de (provinciale) overheid het publieke belang weer gaat dienen en deze belangrijke dingen zoals wonen en energie niet aan de grillen van de markt overlaat.

De SP wil daarom dat de volledige 2,4 miljard aan extra vermogen van de provincie (overgehouden aan de verkoop van NUON) besteed wordt ten bate van de mensen in Gelderland. De bulk van het geld gaat wat de SP betreft naar essentiële publieke voorzieningen waar de provincie traditioneel een rol speelt zoals: volkshuisvesting (zorgen voor voldoende sociale huurwoningen), betaalbare en duurzame energie (heroprichten provinciaal energiebedrijf dat geen winst hoeft te maken maar zorgt voor lage prijzen en besparingen) en goed en gratis openbaar vervoer

Er gaat wat de SP betreft geen cent meer naar dure prestigeprojecten zoals de Railterminal bij Valburg, doortrekking van de A15 en de World Food Experience in Ede en ook niet naar het binnen halen van topsportevenementen.

7.2. ENERGIE WEER IN EIGEN HANDEN

De energievoorziening is een nutsvoorziening. Het verkopen van nutsbedrijven zoals NUON is een historische vergissing. Er moet een provinciale parlementaire enquête komen naar dit rampzalige besluit. De SP ziet liever betaalbare rekeningen voor mensen en democratische zeggenschap over energie in plaats van megawinsten voor bedrijven. Daarom zijn we een volkspetitie gestart voor de nationalisering van onze energiebedrijven. De provincie zal deze wat de SP betreft steunen!

Volkspetitie Nationaliseer onze energie

De energierekening moet omlaag. Energie is een basisvoorziening. Iedereen heeft energie nodig en wil dat het liefst zo goedkoop en schoon mogelijk. Omdat onze energievoorziening is geprivatiseerd, hebben we er nu niets meer over te zeggen. Commerciële bedrijven verhogen onze energierekeningen en worden lachend rijk, terwijl wij in de kou zitten. Dit moet anders. Daarom gaan we onze energie weer zelf organiseren. Zodat we de energierekening kunnen verlagen en zeggenschap hebben over het investeren in schone energie.

Nu het kabinet Rutte/Kaag miljarden van ons belastinggeld overmaakt aan commerciële energiebedrijven die grote winsten maken, moeten we daar minimaal zeggenschap voor terugkrijgen.

Wij zeggen: nationaliseer onze energie en verlaag de rekening.

7.3. PROVINCIALE INKOMSTEN

In 2030 vervalt de **motorrijtuigenbelasting** omdat het kabinet-Rutte IV deze wil vervangen door rekeningrijden. Een gedeelte van de opbrengsten van de motorrijtuigenbelasting gaat nu naar de provincies (de opcenten), die dan dit geld mislopen. In Gelderland gaat het om jaarlijks 220 miljoen euro. Hiervoor wordt in overleg tussen provincies en het Rijk naar een andere inkomstenbron gezocht. Wat de SP betreft moet een vervangende belasting in ieder geval bijdragen aan het verkleinen van de steeds grotere kloof tussen arm en rijk in onze provincie. We zijn dan ook tegen bijvoorbeeld een provinciale ingezetenenbelasting waarbij iedereen even veel betaalt.

Zolang het huidige belastingsysteem nog van kracht is, willen we deze bevroren gezien de grote koopkrachtcrisis waar veel mensen onder lijden. Daarom zijn we tegen een verhoging van de provinciale belasting van de zogenaamde 'opcenten' op de motorrijtuigenbelasting. Gezien de hoge inflatie zou een inflatiecorrectie een behoorlijke verhoging met zich meebrengen.

7.4. BELONINGEN AAN DE TOP AAN BANDEN, OP DE WERKVLOER OMHOOG

Wij leggen de topinkomens aan banden van bestuurders bij de provincie, een aan de provincie verbonden organisatie of een organisatie die subsidie van de provincie ontvangt. Dit betekent dat bij (semi-)publieke bedrijven, waar de provincie aandeelhouder van is of subsidies aan verleent er geen overschrijdingen van de WNT-norm (Wet Normering Topinkomens) mogen plaatsvinden. Publiek geld is niet bedoeld om buitensporige beloningen aan de top mede mogelijk te maken. We vinden de WNT-norm zelfs nog te hoog (216.000 euro voor 2022).

Als SP eisen we voor al deze organisaties dat het laagste loon omhooggaat en dat er in ieder geval minimaal 16 euro per uur is voor iedereen. Verder zouden alle werknemers buiten de top voldoende loonsverhoging moeten krijgen om de toegenomen kosten voor energie, wonen en voedsel te compenseren.

Gedeputeerden (de provinciale ‘wethouders’) hebben een belangrijke voorbeeldfunctie en hun beloning kan wat de SP betreft omlaag al zit deze wel ruim onder de WNT-norm. Maar met bijna 9.700 euro per maand en zo’n 116.000 euro per jaar, horen gedeputeerden wel bij de elitegroep van inkomens boven de ton per jaar waardoor de afstand met veel mensen in Gelderland wel erg groot wordt. Wij willen bestuurders die zich uit overtuiging inzetten voor de publieke zaak en dat niet vanwege de beloning doen.

De SP is ook tegen een verhoging van de vergoeding van Statenleden.

7.5. SOCIAAL AANDEELHOUDERSCHAP

De provincie Gelderland heeft een aantal aandeelhoudersschappen in publieke bedrijven zoals Liander (beheerder van het stroomnet) en Vitens (drinkwaterbedrijf). De SP wil dat de provincie een actief aandeelhouder is die samen met andere overheden, naast hoofdtaken zoals een goed stroomnet en drinkwater, zorgt voor lage rekeningen voor de mensen in plaats van hoge winsten en uitkeringen voor de aandeelhouders.

Dat er nu grote problemen zijn op het stroomnet waardoor bijvoorbeeld beperkte ruimte is voor bedrijven en duurzame energie, met alle gevolgen voor de samenleving van dien, is voor de SP onacceptabel.

Ook willen we dat de provincie zich als aandeelhouder gaat inzetten voor een koers waarbij deze bedrijven zich voor de maatschappij inzetten. Voor bedrijven waarvan de provincie aandeelhouder is, geldt dat zij geen risicovolle activiteiten (in het buitenland) mogen ondernemen en altijd de belangen van de mensen in Gelderland voorop moeten stellen. Dat betekent bijvoorbeeld ook: geen afsluitingen van stroom en gas tijdens de huidige energiecrisis. Niemand mag deze winter in de kou en in het donker komen te zitten.

8. BESTUUR

Als SP zijn we voor bestuur dat dichtbij mensen staat. We zijn voor besturen met mensen en niet over hun hoofden heen. Dat betekent dat we vinden dat inwoners van betrokken gemeenten het laatste woord hebben bij gemeentelijke herindelingen. Zij bepalen in referenda of deze door kunnen gaan of niet. Beloningen van bestuurders moeten aan banden gelegd worden. Het belangrijkste werk wordt toch vooral gedaan op de werkvloer. Falende regionale milieudiensten die mens en milieu onvoldoende beschermen, vervangen we door een provinciale milieudienst voor alle grotere vervuulende bedrijven. En we beschermen klokkenluiders. Tevens zijn wij een voorstander van het steunen van burgerinitiatieven die tot doel hebben het bestuur en besluitvorming van de provincie kwalitatief te verbeteren.

8.1. EINDE AAN GEDWONGEN GEMEENTELIJKE HERINDELINGEN

Wij willen dat er een einde komt aan van bovenaf (door de provincie) opgelegde gemeentelijke herindelingen. Herindelingen hebben niet de (financiële) voordelen opgeleverd die er werden beloofd. Omdat herindelingen grote gevolgen hebben voor de mensen in betreffende gemeenten moeten zij ook het laatste woord hebben in de vorm van een referendum. Wij zijn ook voorstander van de inzet van referenda bij besluiten met grote gevolgen voor de inwoners van Gelderland. Zo had de verkoop van energiebedrijf NUON wat ons betreft aan een referendum onderworpen moeten worden.

8.2. FALENDE REGIONALE MILIEUDIENSTEN VERVANGEN DOOR PROVINCIALE MILIEUDIENST

De afgelopen jaren is duidelijk geworden dat de regionale milieudiensten mens en milieu onvoldoende beschermen tegen grote milieuvervuilende bedrijven. Daarom voegen we deze diensten samen tot een provinciale milieudienst voor de zwaardere bedrijven zodat voldoende expertise weer opgebouwd kan worden en mens en milieu wel voldoende beschermd kunnen worden. De provincie neemt hier dus de regie en zorgt voor scherpe milieuvergunningen en een strikte handhaving.

8.3. NEVENFUNCTIES VOOR BESTUURDERS ALLEEN ONBETAALD EN IN VERBAND MET FUNCTIE

Wij vinden dat gedeputeerden en de Commissaris van de Koning alleen onbetaalde nevenfuncties mogen bekleden en alleen als deze met hun functie te maken hebben en aantoonbaar in het algemeen belang van Gelderland zijn.

8.4. KLOKKENLUIDERS BESCHERMEN

Klokkenluiders moeten bescherming genieten en de misstanden die zij aan de kaak stellen moeten serieus en onafhankelijk onderzocht worden. Het wegpesten van klokkenluiders is onacceptabel.

8.5. STERKE OVERHEID DIE BESCHERMT

Wij zijn voorstander van een sterke overheid die ervoor zorgt dat onze omgeving wordt ingericht met aandacht voor mens, dier, natuur en milieu. Dat geldt zeker ook voor het grote maatschappelijke experiment dat de **Omgevingswet** is en waar grote zorgen zijn over hoe die in de praktijk gaat uitpakken. De provincie neemt wat ons betreft de regie en zorgt ervoor dat bewoners inspraak hebben op hun leefomgeving. De provincie stelt duidelijke grenzen aan gemeenten waar het gaat om milieubelasting, ruimtelijke ordening en natuurontwikkeling. Zo zorgt zij dat er geen ongelijkheid ontstaat tussen gemeenten in Gelderland.

8.6. GOED EN TOEGANKELIJK INFORMEREN EN CONTROLEREN

De provincie moet dicht bij de mensen staan, haar werkwijze moet uitnodigend en helder zijn en mag zeker geen drempels opwerpen, letterlijk en figuurlijk. De provincie moet ook toegankelijk zijn voor mensen met een beperking. Open zijn over plannen, mensen goed en begrijpelijk informeren en naar ze luisteren is van groot belang voor ons. Dit betekent allereerst dat de provincie mensen die het betreft tijdig en volledig informeert in begrijpelijke taal en dat er rekening gehouden wordt met mensen die laaggeletterd zijn of digitaal minder ontwikkeld zijn. De provincie moet niet exclusief digitaal communiceren, maar ook een niet-digitale weg openhouden. Dicht bij mensen staan betekent ook dat zij gehoord worden en dat Provinciale Staten het hele proces goed moeten kunnen controleren en waar nodig ingrijpen.

8.7. DEMOCRATISCHE CONTROLE BEHOUDEN EN VERGROTEN

Belangrijke onderwerpen zoals bijvoorbeeld beleid over woningbouw gaat steeds meer via regionale samenwerkingsverbanden (zoals de Groene Metropoolregio). Daardoor is onduidelijk wie je als inwoner ter verantwoording kunt roepen. Gemeenteraden en provinciale staten kunnen hun controlerende taak steeds moeilijker uitvoeren door dit soort gemeenschappelijke regelingen. Ook voor projecten werkt de provincie steeds vaker samen met andere overheden, onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven. Samenwerking is goed,

maar gemeenteraden en de Provinciale Staten moeten altijd hun controlerende taak uit kunnen oefenen.

De SP is voorstander van een door de Provinciale Staten gekozen Commissaris van de Koning.